

Мессигъ

Л.М. Абдалла

Китабдиъ айидар

Ахмед ва Халид	7
Аллагъдин Агълиж	10
Аллагъдин Гаф	14
Аллагъдин Гъурбан аплуб	17
Гунагъ	22
Авраамдин Бай	27
Сар Аллагъ	32
Аллагъ ва адми	38
Иливнайиб	46

Ахмед ва Халид

Ахмед саб идарайиъ ляхниъ учру. Дугъан, чан ляхнихъ юкѣв хъимдар гъапнийиш ихъ дюзра хъибдаи. Чан ахъюрихъди дугъан гъюбгъри адаи. Дугъан ахъюри Ахмеддихъан гъич затра ляхнихъна вуйи чан гъякьки мумкинвалар ачухъ аплуз удукьидар кѣури, гъисаб аплурайи. Чпин отделиин фунуб-вуш читин месела гъял аплувал хъана алабхъубси, ахъюр, чаз ад хъпан бадали, гъаммишан гъаддин гъайгъушнаъ айиси шуйи.

Ахмеддиз швнуб-сабан жара ляхниин дугъужвузра ккун шулу. Хъа му девир гизаф гъагъиб вуйи, мунубтлан ужуб ляхин абгувал гизаф гъагъиди алабхъуйи. Мидланра гъайри, дугъан маважиб, чан ккагу ляхнариъ туврубтлан гъеле артухъра вуйи, фици-вушра, Ахмед чан гъаму фирмайиъ гъузбанди гъахъи. Дугъу чан-чакна, узуз ккундайиб, йиз хпирна бицидар уърхюз пултлан вуйин, кѣуйи. Ахмед чан веледариин гъайран духънайи, гизафси ахъюну бай - Хасандиин, мугъу, инженер хъуз, университетдиъ урхурайи.

Магъа, саб ражари отделиъ, фу-вуш ужувлахъинди дигиш шулу. Мурарихъна ляхниина халид Кѣуру сар, учв Ахмедтлан циб жигил, гъарган юкѣв гъевеслу ва гизаф шадлу бай гъюру. Мугъахъди гъюбгъюз рягъятди вуйи. Ахъирки му ляхниин Ахмеддихъ чаз ккунирсир дуст хъиршру! дурари сатѣиди уъл иплури шулу ва ляхнин къяляхъра чиб-чпихъди гъюрюшмиш'валар ккергъру. Халидра шив духнайир вуйи, Аллагъди дугъаз юкьур велед тувнайи - кьор байна кьор риш.

Циб вахтан арайиъ Ахмедна Халид улдукъу дустар шулу ва чиб-чпихъна хяларди гъягъюз хьюгъру. Дурариз чай убхъури деъну гафар аплуб гъаци кабалгуйи! Сяътар-сяътарихъди гъягъюйи, аммаки дурар, гъарсабдикан чиб-чпиз ктитурѝ, деъну хайлин вахтна гъузуйи.

Сифте дурарин гафар гизафси чпин ляхникан вуш, хъасин уъмрин ва яшайишдин суаларикан улхури гъаши. Дурар къюредра диндихъна кѝвантан янашмиш шуйи, аммаки дурарин хъугъвал гъар жюрейинуб вуйи. Ахмед мусульман вуш, хъа дугъан варитан ужур дуст Халидди гагъ-гагънак Библия урхуйи ва Месигъдин терефкар вуйи. (Аль-Маших).

Саки Ахмед дугъриданра фтиин аламат духънайи - му гъадму вуки Дугъаз Халид фукъан ужуйи агъю шлурихъ гъадмукъан Ахмедди Халиддин хъугънайивализ ва дугъан Аллагъдихъди вуйи уъмриз гъюрмат аплуйи. Ахмеддиз гъамус, Халиддин Аллагъдихъди фукъан багахълу аьлакъйир аш, агъю хъуз ттубчѝвнайи. Мугагъназ гъамцдар аьлакъйир айибдин дугъан гъич фикирнакъкан адайи ва Ахмеддизра дурарикан агъю хъуз ккун гъабхънийи. Халиддин Аллагъдихъди вуйи уъмур, Ахмедди гъич саб шак адарди, Месигъдихъди вушул пну гъял гъапнйи. Чаз агъюганси ва гъеебхъиганси Ахмед учвра Месигъдихъ хъугънайи. Мар'ямдин Балкан, Исайикан (Иса ибн Мариам) дѝбѝкнйибдихъ Ахмед варибдихъ хъугъуйи. Дугъу Месигъ айтланзина къабул дапнйи. Ахмеддиз, Месигъ, швуваз хъирснайи риш Мар'ямдикан (Мариам Аль-Атра) бабкан гъахъир вуйиб, Аллагъдин амриинди Дугъу гизаф аьламатар улупуб ва Аллагъдихъан Инжил (Ужувлан Хабар) - Евангелия (Аль-инжилъ) гъабхур вуйиб, агъяйи. Гъаддихъди сабси Ахмед, чаз анжагъ Месигъдин уъмриан сакъюдар гъядисйиртан аьгъдрувалин гъавриъ айи ва чан бегъем юкѝв хъипну, Аллагъдин гъаму зурба вуйи Гъаьнайирикан (расул) дугъаз агъю аплуз ккунди айи; гъеле Дугъаз къуръмиъра фукъан гизаф ччуварар тувнадарин!

Аьхирки, саб ражари Ахмедди, чаз гъаддикан агъю аплуз тьягъну ацну, чан варитан ужур дуст Халиддихъан Месигъдикан гъерхуз къастѝ аплуру.

Гъаци къаст апѣбинди дурарин арайиъ гизаф маракълу
сюгъбатар арайиз гъюру.

Аллагъдин агълиж

- Кидибт гъеле, Халид, узуз Исайикан, Мар'ямдин Балкан,
- юкѳв хъипну тѳлаб аплуру Ахмедди. - Дугъкан узуз артухъ
аьгъю аплуз ккундузуз. Халидди саѳиб фикир дапну кѳуру:

- Эгер увуз Месигъ му дюн'яйиз гъаз гъафир вуш гъавриѳ
ахъну ккундуш, увуз гъурбан аплувалин мяна-метлеб фу-вуш
аьгъяди лазим ву.

- Гъурбан? Гъаплру гъурбан аплувал? - гъерхру Ахмедди.
Халидди гъапи:

- Ухъу, гъурбан аплувалин машквар тебрик аплѳбинди (*Ид-
Аль-Атха*) гъурбан аплувалин мянайин саб биѳиди гъавриѳ
ахъа. Увуз, гъадму гъадиса, Аллагъди Авраамдикан чан бай
гъурбан аплѳин гъапивалихъди аьлакъа вуди тебрик аплурайиб
(*Сайедна Ибрагим*) аьгъявуз. Гъаѳи вуйиган, эгер Аллагъди
Авраамдин (*Ибригъимдин*) балхъанди гъурбан аплруб арайиз
гъабхундайиш фу хъибдийи дугъан балкан?

- Исакъ (Исхак) йикѳидийи, - пну жаваб туву Ахмедди.

- Магъа гъадийъ а гъурбан аплувалин мяна, - гъапи Халидди.
- Фуж-вуш сар гъатмунурихъанди йикѳура" Аллагъди
Авраамдин балхъанди гъурбан аплуз якъ гъаплнѳийи. Узура
Авраамдин балин гъялнаѳ аза. Узу аьжалин гъюкмѳкк кказа.

- Увуз гъамдинди фу пуз ккунди авуз? - гъерхру саѳиб
мюгътал духънайи Ахмедди.

Халидди бегъем юкѳв хъипну жаваб туву:

- Библияйиѳ (Гирами Китабдиѳ) дѳбикѳна:

“Гунагъ аплувализ вуйиб - аьжал.” (1)

Йиз гунагъ аплувализ вуйиб аьжал ву. Узу гунагъкар вуза. Хъа ав, адмийирин улихъ узу гизаф ужурси гьугъужвур. Узу гьар йигъан ккарагури шулза. Аллагъдин Гаф урхури шулуза (Аллагъдин Гаф Библия ву), дугъан гьуллугънаъ аза. Аммаки Аллагъдин улихъ узу гунагъкар вуза.

- Гьич фужклар аийнхъа Аллагъдин улихъ гьуркӀну вуйир, гунагъ ктрур? -гьерхру Халидди.

- Ваъ! - кӀуру Ахмедди. - ГьуркӀну вуйир, гунагъ ктрур анжагъ сар АллагътӀан дар.

- Гьаци вуйиган Аллагъдин улихъ вари гунагъкӀрар ву, гьаци дарин? -гьерхру гьадмуган Халидди.

- Хъа ав, икибаштӀан, - рази шулу Ахмед.

- Гьаддиз Авраамдин бай айи гьялнаъ узура аза - аьжалин хиликк. Аммаки, хъа наан а йиз гунгъарихъанди гьурбан дапӀнайиб? Аллагъди, узу ккадаузди, узхъанди вуйи кьимат вуди белки фуж-вуш гьурбан апӀуз гьянайир ашул, гьаци хьуз мумкин вуйинхъа? - пну чан гьерхуб давам гьапӀу Халидди.

Ахмеддиз, фу кӀуруш, гьацикъан гизаф аьгъдайи. Халидди давам гьапӀу:

- Вафтизчи¹ Ягъ'яйи (*Яхья ибн Захарья*), Месигъдин вахтнаъ Дугъахъди айиган, Иса чаз сифте ражари гьяркьюбси гьамци гьапӀнийи:

“Му вари дюн'яйин гунгъар чайна гьадагъру Аллагъдин Агълиж ву!” (2)

¹ Вафтизчи – Вафтиз кӀуру гафналан арайиз дуфнайиб ву. Дидин мяна, жвув женнет-агъли хъпан бадали, Иса Месигъдин, Гирами Рюгънан ва Аллагъ-Адашдин ччвурнахъ штукк ккеркӀну ккудучӀвну ккунду ва гьаддихъантина Месигъдихъди яшамиш духъну ккун. Му, Аллагъдихъди щийи уьмур ккебгъбан лишан ву.

Месигъ адмийрихъан вуйи агълиж (ччил) вуди гъахъундар. Думу Аллагъдихъан гъахъну. Думу заълан гъафну. Аллагъдин Рюгъну (*Рух Аллах*) хъирснайи риш Мар'ям (*Мариам Аль-Атра*) ккаъну дугъак бицир киршну ва Бай гъапну. Увуз аьгъюганси, Дугъаз: Иса, Мар'ямдин Бай, Аллагъдин Гаф (*Каллимаат Аллах*) ва Аллагъдин Рюгъ (*Рух Аллах*) клури шулу. Думу марцир ву. Думу аьршариан Аллагъдин Агълижси гъафну. Месигъди Учв - Аллагъдин Агълиж вуйиб, Аллагъдин улихъ марци ва гъубкнуну вуйи уьмрин яшамиш хъувалиинди улупну. Дугъаз сабанра: “Зурба вуйи Аллагъдикан хил алдабгъуб тлалаб аплураза (*Астагфер Аллах Аль-Азим*)”, - пуб алабхъундайи, гъаз гъапиш Думу дугъриданра Аллагъдин марци вуйи Агълиж вуйи. Саки Му Аллагъдин Агълиж вуди дуфнайир вуш, дюн'яйин вари гунагъ Чайна гъадабгъну учв гъурбан духъну ккундийи.

Ари гъаци хъузра гъабхъну. Дугъу Чан уьмур Чан ихтияр-ниинди аьжализ тувну. Аммаки Думу гъачлихъан чиви гъахъну. Чивидимиди Думу завариз гъушну. Ва саб ражари Думу му дюн'яйиз къяляхъ хътакиди.

Халид сациб ккебежъну Ахмеддихъинди лигуру ва клуру:

- Узура Авраамдин бай айи гъялнаъ аза, узу аьжалин гъюкмикк кказа. Саки, Аллагъдин марци вуйи Агълиждиланмина - Месигъдиланмина вуйи, йиз гунгъарихъанди вуйи гъурбан хъувал айиз.

Гъамус Гъадму Агълиждиланмина Аллагъди вари ихъ гунгъарилан хил алдабгъувал ва женнетдиъ гъаргандин уьмур хъувализ теклиф дивра. Вари адмийрин гунгъар Месигъди Чайна гъадагъну, явдара кади, Ахмед.

Гъаци фикрарик кахъну Ахмед къаназ деъну имийи. Хъасин сациб вахтналан гъапи:

- Эгер Месигъди вари дюн'яйин гунагъ Чайна гъадабгънуш, узу сарун дукнуну ккундар... Гъамци гъабшиган гъаци дубхъну ккундуки: сарун узуз гъаргандин уьмур дурубкнуну ккунду.

- Ахмед, - гъапи Халидди, - мисалназ, яв бабкан гъахъи йигъ тебрик аплурава ва яв урчлариз Месигъди хъумпар аплура. Дугъахъ Чахъди увуз пешкеш хъа, ва Дугъу увуз клура: “Ахмед, Узуз увуз саб пешкеш тувуз ккундазуз, хъа дидиъ, гунгъарилан хил алдабгъувал, гъаргандин уьмур ва, чливи, жвуван хусусиди Аллагъдихъди вуйи, гъитлан хъюгъну, улхувал а. Амма ляхин гъаддиъ аки: жвуван гунгъар клул’ин дидисну уву швумал духъну ккунду, Аллагъдикна дурарикан ктибтну ккунду ва Аллагъди дапнайи гъурбан уву къабул дапну ккунду. Эгер гъаму пешкеш уву къабул гъаплиш, думу яв хъибди, хъа дараплиш - ваъ.”

Чаз нишвтан гъапиб деебхъну, Ахмедди гъаддиин фикрар аплурайи. Думу сацлиб ургрира ву, ва гъаци фукла дарди фу клурушра аьгъдайи.

- Йиз хиялиан, уву фикир аплурашалва, фициб аьжайиб мисал дарин, клури, - гъапи Халидди. - Амма гъакъвал гъаддиъ аки: гъар раккари, Аллагъдин гъуллугънаъ айири Аллагъдихъна Месигъдихъантина вуйи рякъ ктибтруган, чливи гъахъи Исайи, Мар’ямдин Бали дугъриданра Чав ихъ урчлариз хъумпар аплурайи мисал ву. Дугъу Гирами китабдиъ гъаци гъапнура ву:

“Узу урчларихъ дийигъназа ва кучраза. Эгер шлиз йиз дих гъеебхъиш ва Узуз арцциш, Узу дугъахъна учлвдиза ва дугъахъди хъяхъ гъапдиза, дугъу Узухъдира гъапди” (3)

Халидди давам аплурайи:

Месигъди увухъди уьлин къацл пай аплбан ва сюгъбатнаъ хъпан бадали, Дугъаз жвуван уьмриъ учлвуз дих аплуб ва дугъаз урчлар тлауб - мура, узу ва фунур ккуш ккунири Аллагъдихъан пешкеш къабул гъапли мисал ву.

- Уву нишвтан Месигъдикан гъапибди, Халид, увуз аьгъю дубхъну ккундуш, - гъапи Ахмедди, - узуз гизаф тясир гъаплунуз. Ихъ му гафарикан узу хъана гизаф фикир дапну ккунду. Аммаки узуз, хъа ражари ухъу гюрюшмиш гъахъигандиз Месигъдикан айибтан артухъ аьгъю дубхъну ккундузуз. Хъа сабан гежехайрар ишри.

- *Аль-саламо алейкум* (ав увухъди мясляаьт ибшри).

- *Алейкум аль-салам* (увухъдира мясляаьт ибшри).

Аллагъдин гаф

- Гъубшу ражну уву Мар'ямдин Балкан, Исайикан гъапибди узухъди гизаф фикрар аплуз гъитунзухъди, - ихтиятди ккебгъу Ахмедди. - Уву инжик даршалва клури ув'ин хъугъвал ализ, йиз увухъна сакъюдар суалар арайиз дуфнайиз ва гъадрариз жавабар тувнийиш ккундийзуз, хъа сабан, Месигъдикан вуйи ихъ гафар давам аплидихъа.

- Икибаштлан инжик дарза, нач маплан йип, - гъапи Халидди Ахмеддиз, чахъан фтикан гьерхуз ккундуш, гъамустланра агъю дубхънайири. Ахмедди ихтиятди ккебгъу:

- Увуз агъявузки, учу, мусульмнар, завариан вуйи китабар: *Аль-Тау-рах* (Мусайин Хъуб Китаб), *Аль-Забур* (Давуддин Мяълимир), *Аль-Инжил* (Исайин Ужувлан Хабар), ва учуз гирами къур'андихъ хъугърайиб. Гъаддихъди сабси, саб къур'ан ктарди имбуну вари Китабарин мяна жугъдарина христианари дигиш гъаплну клури учуз улупура. Дигиш гъаплну клур гъадму къадар, сарун дурариина хъугъвал хуз хай даршлуси. Гъаци вуйиган, уву хъугънайи Гирами Китаб дигиш даплна (*Мохарраф*) ва гъякъвална кучлал гъибикънайиб ву.

- Хъа думу гъаци вуйивалин гъич сабкъана, тарихнан тасдикъ аплувал агъяйвуз? - гьерху Халидди.

Ахмедди сацлиб фикир гъаплу, дугъриданра, чаз гъаци клурударин дурар гъич саб жюрейинра тасдикъ аплуз даршлу, я субут аплуз даршлу, гъаци къуру гафартлан дарубдиин мяогътал гъаши.

Халидди давам гъаплу:

- Йип узуз, дуст, фила гъабхъиб ву гъадму дигиш аплувал, ясана думу

фици арайиз гъюз мумкин ву ва гъаз?

- Ваъ, узхъан пуз хъибдарзухъан, - хъриху Ахмед. - Дидцар метлеблугу суалариз узуз гъич затра, сарира жаваб тувундарзугу. Сацциб энгел гъахъихъан Халидди гъерхру:

- Эгер къур'ан дигиш даплнайиб ву гъапнийиш, думу гъаци вуйиб яв фикриъкъан убшрийнив?

- *Астафури Аллагъ!* (Хил алдабгъ Аллагъ!) - гъалин сесниинди гъапи Ахмедди. - Дициб хъуз мумкин дар. Гъациб ният ади къуръмик кучрудар, дидихъ хъугърудари къабулкъан аплитайи, дигиш аплувал мийибшри.

Халидди жаваб тугу:

- Дици вуш гъаз уву, учу Гирами китабдихъна жара жюрейиинди янашмиш шула клури фикир аплурава? Увхъан фици фикир аплуз гъабхъунвухъан Гирами Биклбар фици-вуш, шли-вуш дигиш гъаплну клури ва Думу, чан гъакъди хъугънайидари, гъаци дигиш даплнайиб къабул гъаплнугура ву клури? Узу, завар жилар халкъ гъаплу Аллагъдихъ, вари агъю ва вари удукъру Аллагъдихъ хъугъраза. Дугъан, инсаниятдиз Чан Гаф тугу Аллагъдихъан, гъадму Гаф дигиш дараплди убхъюзра гъюкум а.

Халид Ахмеддихъинди, думу гъадатлурайиси лиугуру ва гъерхру:

- Вариб Аллагъдиз хабар ади шулайибдихъ хъугърана?

- Ав, - гъапи Ахмедди. Хъа Халидди клуру:

- Гъаци вуйиган, сифте Аллагъди дюн'яйиз Чан Гаф гъапну, хъасин Дугъу Думу кучлихъинди гъюдюхну клурубдихъ чан дугъриданра хъугърайва? Даршиш Варитланзаанурихъан Думу убхъюз гъюкум ва къудрат хъаплуз гъабхъундар клурайва?

Ахмед рази шулу:

- Ав, икибаштан. Чан Гаф убхъюз Аллагъ къувватлу ву.

- Агъяйвуз, Ахмед, - клуру Халидди, - Библия - му алааматнан Китаб ву. Думу вари 1400 йисандин арайиъ гъибиклну! Дидиз, *Аль-Таурах* (Мусайин Хъуб Китаб), *Аль-Забур* (Мяълийирин Китаб), *Аль-Инжиль* (Ужувлан Хабар), Иса Месигъдин вакилари (*расул*) ва Аллагъдин пайгъамбрари (*анабия*) гъидиклу гизаф Китабар дахил шула.

Гирами китаб кьуб пайназ жара дубхъна: Кюгъне йикърариз - мушваъ, Месигъ бабкан хъайиз вуйибдикан ктибтура, ва цийи Йикърариз - мушваъ, Месигъ дюн'яйиз гъафихъанмина вуйибдикан ктибтура. Гирами китаб, жа-жара шубуб члалниинди гъибиклуб ву.

- Фундар? - агъю аплуз тямгъ гъабхьи Ахмеддин.

- Жугъдарин кюгъне члалниинди, арамей ва грек члалариинди, - гъапи Халидди. - Гирами китаб биклбан бадали Аллагъди Чан Гаф туври гъар жюре адмийир ишлетмиш аплури гъахъну: дурарикан гъацлар - паччгъар ва везирар, гъацлар габнар ва балугъчйир гъахъну. Гирами китаб - му дугъриданра Аллагъдихъан вуйи аламат ву, гъаз гъапиш, гъамукъан гизаф вахтнаъ биклури гъахънушра ва гъамкъан гъар жюре адмийири гъибиклнушра, вари Китаб - му клул'инди вуйи саб Китаб ву. Вари Китаб ккебгъну-ккудубклайиз гъябгъюрайиб саб мяна ву. Гъадму мяна, Ахмед, ари Месигъ ву.

- Чан дугъриданра, вари 1400 йисандин арайиъ Аллагъди Месигъдикан гъапнин? - аламат духъну гъерху Ахмедди.

- Ахмед, - клури гъяаълхъю Халид, - Аллагъди Месигъдикан вари тарих вуйибси ккебгъну, гъийин йигъазкъан клури ими.

- Гъаци хъуз мумкин вуйинхъа? - кхвахъни гъаши Ахмед.

- Икибаштлан, Аллагъдихъан вари шулу аъхир, - гъапи Халидди. - Хъа гъаддикан ухъхъан ихъ хъарин гюрюшмиш'валиъ пуз хъибдихъухъан.

- Ужуйи, узу агъ дараплди ккилигури гъуздиза, - клуру Ахмедди.

- *Аль-саламо алейкум.*

- *Алейкум аль-салам.*

Аллагъдин гъурбан

- Месигъ, вари Библияйин фици кӀулин мяна хъуб мукин ву, узуз аьгъю аплуз юкӀв хъайиз, - гъапи Ахмедди.

- КӀваин илминив, ухъу Месигъдикан ихъ гунгъарихъанди гъабхи, Аллагъдин Агълижканси гъапнийхъа аьхир? - гъерхру Халидди.

- ИкибаштӀан, узхъан думу кӀваълан гъархуз фици шул, - жаваб туву Ахмедди.

- Гъурбан аплуваларикан Аллагъди, тарихдин вари вахтариъ тап Исайихъна, Мар'ямдин Балихънакъан гъапнийи, - кӀуру Халидди.

- Фици? - гъерху Ахмедди.

- Месела, дюн'яйиин Каиндинна (*Кабиль*) Авелин (*Хабиль*) вахтари фукъан адмийир яшамиш шули гъахъну? - гъерхру Халидди. Суалнийин Ахмед мюгътал шулу, саки жаваб тувру:

- Юкъур: Адам, Ева (*Хава*), Каин ва Авель.

- Анжагъ юкъуртӀан, - гъапи Халидди. - Аммаки дурар гъадмугантӀан Аллагъдиз икрам гъурбан аплвалилантина шулайибдин гъавриъ ахънайи. Дурариз дици вуйиб наънан аьгъяйи? - чан-чаз суал туву Халидди хъана давам гъаплу:

- Гъаз гъапиш, дурариз Аллагъ марццир ва гирамир, хъа адми гунагъкар вуйиб аьгъяйи, гъаддиз фу-вуш гъурбан гъаплигантӀан чан гунгъариккан адми азад шулдайи. Нойи (*Сайедна Нух*) Аллагъдиз икрам, гъурбан аплувалиланмина аплуйи; Авраамди, Мусайи, Давудди, вари вакилари ва пайгъамбарари Аллагъдиз икрам аплуб гъурбан аплбиинди улупуйи. Ари узурра гъаци Аллагъдиз икрам аплурайибдин увуз аьгъяйвуз?

- Ваъ, хъа гъамус уву, Халид, зарафат аплурава, - гъапи Ахмедди. - Уву якъ гъадабгъуз ва хъасин гъурбан аплуз, базариз гъярадарваки, байкӀа - пну думу гъяаьлхъю.

- Узу Аллагъдиз икрам, йиз гунгъарихъанди гъурбан гъахъи Аллагъдин Агълиж Месигъдилантина аплураза, - пну жаваб туву Халидди. - Гирами Китабдиъ гъаци дибикна:

“Даршуз сар Аллагъ ву, ва Аллагъдинна адмийирин арайиъ Айирра сар ву” вари инсаниятдихъанди Учв фида гъаплу Кас - Месигъ Иса”. (1)

Анжагъ Аллагъ сартлан дар, ва Аллагъдинна адмийирин арайиъ Айирра сартлан дар - Месигъ. Дугъу Чан жан ухъхъан варидарихъанди гъурбан гъаплу, гъам увхъандира кади, Ахмед. Тарихарин вари вахтарианмина тап гъийин йигъазкъан адмийи Аллагъдиз, гъурбан аплувалиланмина икрам аплура.

- Узуз узу гъавриъ ахърайиси гъибгъразуз, Аммаки узу хъана уччвуйи гъаврикк ккаънийиш ккундийзуз, гъубкӀну гъаддин шикил арайиз гъюруси, - гъапи Ахмедди, чаз нишвртлан гъапибдиин фикир аплурамиди.

Халидди фикир даплу кӀуру:

- Аллагъди Мусайилантина Хъуб Китабдиъ, тарихдиъ, гъурбан аплувалин мяна ва метлеб ачухъ гъаплу. Къанундин аьдати улупбариъ (*Аль-Шариа*) гунагъ аплувалихъанди гъурбан даплу ккунивал, уччвуйи рябкъюра БикӀбарин гъаму гафариан:

“Ав, ми-мидар вари къанундиъ улупнайиси, ифдиинди марцц аплуру, ва ифи удудубзкъан гагъди хил алдабгъувал шлуб дар”. (2)

- Хъа гъадму Къанундиъ улушайиси, гъурбан даплу ккунивал Исайихъди, Мар'ямдин Балихъди фици аьлакьалу ву? - маракълу гъаши Ахмед.

- Хъа магъа гъамци, - кӀуру Халидди.

- Къанундиъ гъурбан аплувалин аьгъювалар улупбахъди пайгъамбрари гъар жюрейин гизаф къадар кетлякъру гафар Месигъдикан гъапнийи. Гъадму кетякъру гафарин арайиъ гъамци клури айи: дюн'яйиз Месигъ гъафиган, Дугъу ухъу Чаз гъадагъбан бадали ихъ гунгъарихъанди Учв гъурбан хълиди.

Халидди Гирами китаб адабгъну абццу ва Ахмеддиз улупуру.

- Яв уву лиг ва дикъатниинди урх, Месигъдин гъурбан шлуваликан фици дибикнаш. Му Ишая пайгъамбри Месигъ жилариина гъяйиз 700 йис гъаддиз улихъна гъибикну:

“Дугъу ихъ удудукърувалар Чаина гъадагъну ва ихъ уьзрарикк чав ккучлвну; хъа учу фикир аплурайча: Дугъ'ина балйир гъюра, жазайиз лайикъур ву ва Аллагъди асккан дапнайир ву клури. Хъа фу лигурва Думу ихъ гунгъарихъанди (гъурбан аплуз) улупнайир ва ихъ аплурайи къанунсуз тлуларихъанди аьзабнакк ккуркънайир; дюн,яйиз гъадабтлу жаза Гъадгъуин ал, ва Дугъаз гъаши зийнари ухъу сагъ гъахъну. Ухъу вари марччарси улдугнайхъа, ухъу гъарсар, ихъ ухъу клуру рякъюхъинди илтлуклйхъа; ва Дугъ'ина Агъайи ихъ гунгъар вари табшурмиш гъапшийи. Дугъкан зивзивар кчликъури гъахъну, саки Чан хушниинди аьзабарий ахъну ва Чан ушвкъан тлапундайи; марччси Думу урккуз гъухнийи ва агълижси ултлубкъурайирин улихъ дикл адарди вуйи, гъаци Дугъу Чан ушв абццундайи». (3)

Гъаму кетлякъру гафарикан эсер дубхънайи Ахмедди мюгъталвал кади гъерху:

- Гъаму дугъриданра, Иса, Мар'ямдин Бай бабкан хъайиз гизаф аьсрар дидиз улихъна дабикнайинхъа?

- Икибаштан, - гъапи Халидди. - Ва, пайгъамбрарин гафариинди Месигъ, пайгъамбар Давуддин (*Наби Дауд*) тухмиан арайиз удучлвну кундийи. Месигъ гъяйиз 1000 йис дидиз улихъна Давудди, чан гъюз имбу наслин -Месигъдин дариз зигувал, мимидар, дюзди, фици шулуш гъаци гъапнийи. Дариз зигувал фукъан явши ва аьзабнан жаза вуш увуз аьгъявуз. Сацлиб вахтналан, хачрак карснайидарин йирккар дюгъбариян адахъуйи ва дидихънасан дурар (шид ккунди) къурагъвалиан уркъуйи. Давуд пайгъамбри биклура:

“Узу шидси гъючвюхюнза; вари низ йирккар гъадаргъниз; йиз юкѳв мулахси гъабшириз ва йиз айтѳишваригъ гъеебѳцнѳийиз. Йиз къувват гъеебѳцнѳиз келлеси, мелз йиз, йиз нагарикк ккабсниз ва Уву узу гъахунва аъжалин гъялкъяйиз. Даршуз хуйири къялаъ тѳаънайи узу, писдарин гъварч илтѳибкѳнѳийи узлан, урхъар идирчнѳийи хилариантина йиз, ликариантина йиз. Йиз вари йирккар (хачрак китѳнайирии) гъисаб апѳуз шуѳи, хъа дурар узуз лигуѳи ва узкан тамаша дапѳнайи, йиз чуха чиб-чпигъ пай апѳуѳи, ва йиз палтарин кѳуллан тупут ипуѳи”. (4)

Гъаму чан вари гъякъди ктибтурайиб Давудди, гъеле думу вахтари хачрак карсру жаза гъадабѳлувал зат ишлетмиш дарапѳди вуйишра, гъибикѳну. Мицидарихъинди жаза гъадабѳлувал лап къанди адабгъиб ву ва Месигъдин вахтари римдин гъякимдрари гъаци жаза гъадабѳлуз хъюгъру.

- Узу гъаци гъавриъ ахъразаки, увуз пуз ккунди авуз, гъаму вари улихъмиди дупнайи гаѳар Исайиинди, Мар’ямдин Бал’инди тамам гъахъну пуз, - кѳуру Ахмедди.

- Ав, неинки гъамрартѳан, хъа гизаѳ жара кетѳякъру гаѳарра гъярѳ-гъярѳниинди Месигъдиинди тамам гъахъну, - гъапи Халидди. - Гизаѳ дюшюшариъ Чав Месигъдира, Чан жилиин вуйи уъмур ухъхъанди тувуз, фида апѳуз гъафир вуйиб тасдикъ апѳура, Дугъу Чав Чан-Чакан гъапиганси:

“Инсаниятдин Бай Чаз гъуллугънахъ хъаъбан бадали ваъ, хъа учв гъуллугънаъ хъпан бадали ва гизаѳ-дарихъанди Чан гъян тувуз дуѳнайир ву”. (5)

Ахмед, гъамус увуз гъурбан апѳувалин улупбар вари Библияѳиантина душну Месигъдиинди фици тамам гъахънуш рябкъюравуз

- Халид, - кѳуру Ахмедди, - узуз мугагъназ гъамдикан зат гъееб-хъундайзуз. Му гизаѳ маракълу ву. Узуз гъамдин фикир апѳуз хъана вахт лазим ву, саки уву инжик махъан, узу хъана гъидиза в а йиз хъана артухъ цѳийи суалар хъиди.

- Магъа, эгер увуз ккундуш, гъаму Гирами китаб узхъан пешкещди бис, - гъапи Халидди. - Сифте Цийи Йикърарналан ккебгъну урх, душвак увхъан Месигъдин уъмрикан, Дугъан гъах шлу аьламатарикан ва аьгъювалар улупбакан урхуз шулвухъан.

- Аьхюди вуйи чухсагъул, - гъапи Ахмедди. - Узуз “Китабдин адмийирикан” (*ахл аль-китаб*) гизаф гъеебхъунуз, хъа учв Китаб мегъел затра гъурхундарза. Узуз дугъриданра, аьламатарикан, Мар’ямдин Балин, Исайин аьгъювалар улупбакан гизаф урхуз кундуз.

- *Аль-саламо алемкум.*

- *Алейсум аль-салам.*

Гунагъ

- Халид, - кѳуру ихтиятди Ахмедди, - агъяйвуз, ихъ аьхиримжи гъабши гюрюшдин гафарихъан, Месигъди вари инсаниятдин гунгъарилан хил алдабгъуз шлуганси Чан уьмур тувбакан гизаф фикир гъапѳунза. Саки сабсана, узуз гъавриъ хъуз ккуни шейъ ими - гунагъ наьнан арайиз гъюрайиб ву? Вари адмийирин, гъадму гунгъарин меселйир гъаз а? Гъамдин узу гъавриъ тѳауз шулийвухъан? - юкѳв хъипну гъерхру Ахмедди.

- Ктибтуз шул кѳури фикир апѳураза, - гъапи Халидди. - Хъа сабан, гунагъ наьнан гъафнуш ухъу аьгъю дапѳну ккундийи. Мусайин Хъуб Китабдиъ, Аллагъди дюн'я ва инсан халкъ гъапѳиган, Дугъу адми женнетдиъ (джанна) итну кѳури урхурхъа. Женнетдиъ адми, чан гъуркѳну марццир ва Аллагъдихъди яшамиш шули гъахъну. Аммаки, увуз аьгъюганси, женнетдиъ гъациб уткан уьмур чѳур апѳру фу-вуш шулу. Гъан, фу гъабхънийклан, Ахмед?

- Иблис дуфну вари гъючѳюбгъну сану, - кѳуру Ахмедди.

- Гъякъ вува! - гъапи Халидди. - Аллагъди адмийиз, гъяниб ва чѳуруб улупру гъаргъян йимиш дирипѳуб гъадагъа гъапѳнийи, Адамдиз гъапиганси:

“Багъдиъ гъарсаб йимишцигъян ипѳури хъидива; хъа гъяниб ва чѳуруб улупру гъаргъян, фуклара мипѳан; фицики уву дидгъян гъипѳу йигъан аьжалниинди йикѳидива”. (1)

Саки иблис биті жюрейинди гъюру, Адамна Ева алдатмиш аплуру ва дурари, Аллагъдихъ хъпебехъди гъадму гъарин йимиш иплуру. Гъамдиинди инсаният пуч аплуру гъяларихъна гъюру - гъаддихъанмина гуннагъ инсандиъ убчлвру, адмийин саб пай шулу ва гъамциб саягъниинди вари адмийир гунагъкрар шулу.

- Вари инсанар гунагъкрар гъашибдихъ хъугъуйва? - пну гъерху кѳвахъни гъахъи Ахмедди. - Йиз кѳулиъ убшрадариз фици дурар вари гунагъкрар гъахъну?

- Адми чав гъиплу йимишсир гъахъну, - кѳуру Халидди. - Дугъкан гъянивалинна чѳурувалин аѳлябхъюб гъабхъну. Саспиган адмийи фукъан уткан ва ужувлан ляхнар аплури шулу, хъасин къяляхъ хъадакнѳу фициб-вуш кучлал аплуру, ясана чан багахъ хъайирин мутмуийин хаин шулу. Саб терефнахъан, адми шулу масанвал кайир, гъайгъу кайир, хъа гъатмунѳ тереанахъан - хъял айивали, жвуваз жвувтлан даккнивали, кѳваъ пис къастар уърхюрайивали, жвуваз ккуниб аплували ва жара гунагъкар ляхнар кайивали ацѳну шулу. Уву гъапиганси, Ахмед, гъадму месела варидарин ва гъарсарин улихъ дугъубжвна. Гъаму месела гъял аплуз вари динар илтѳишна, вари гъюкуматари гунагъ дерккузкъана шлу законар адагъуру. Хъа варитлан чѳуруб, йиз хиялиан, “адмийи учѳ гунагъкар вуйиган гунагъаплура”, - пубтлан, “дугъу гунагъ аплура кѳури дѳму гунагъкар дар” - пуб ву. Му, гъарсар касдиъ, гунагъ ва чѳуруб хру бици фабрика а кѳурубдиз ухшар ву. Му гъаци даринхъа? – Ахмеддихъинди дикъатниинди лигури гъерху Халидди.

- Хъа сарун фици, ккушра-ккундаршра увухвди-рази духъну ккунду. Дугъриданра инсан саб аѳжаин фициб-вуш гъянивалинна чѳурувалин аѳлябхъюб ву, - гъапи Ахмедди.- Хъа мушваъ иблисдин фу тахсир а хъа?

- Гъавриъ айва уву, гунагъ аплувалилантина иблисдиз инсан-дин уъмрин зин гъюкум гъабхъну ва гунагъ-валиланмина - вари обтествойинра, - гъапи Халидди. - Диди, фила-вуш Адамна Ева алдатмиш гъаплубди гъациб саягъниинди гъира аплура.

Диди гьадмуганси, гунагьвалиъ ухьу яшамиш хьпан бадали, адмийир алдатмиш аплура. Гьадушвбан, гунагьвалилантина иблисди ихь уьмрарин аьхювал аплура, гьаз гьапиш, иллагьки гунагьвалиланмина дюн'я гьира гьамциб пис гьялнаъ абхьна. Аллагьди вариб успагьиди безетмиш дапна, аммаки инсанди дюн'яйиз гизаф члурувал гьабхну - месела, халкьарин арйириъ дявйир, баланаъ итувалар, адмийирин дюз дарувалар ва дураин уьмур пуч аплурайи жара члурувалар.

- Гьаци вуйиган, увуз пуз ккунди авузки, Аллагьди ухьу мици халкь гьаплдар дер, хьа дюн'яйин гьийин йигьандин гьял - му Адамдин гунагьвалин тахсир ву клури? - гьерхру Ахмедди.

- Ав, икибаштан, - клуру Халидди. - Адмийизди гунагь Адамдиланмина гьафиб ву, дибикнаки:

“Фици сар адмийинди гунагь дюн'яйиз гьафнуш ва гунагьвалихьди аьжал, гьаци аьжалра вари инсанариъ убчлвну, гьаз гьапиш гьадгьуланмина варидари гунагь гьаплну”. (2)

Гунагьвалин варитлан писуб аьжал ву- жан йибклбан аьжалси рюгьнинди вуйи аьжалра.

- Жандиинди ва рюгьнинди вуйи аьжал? - гьерху Ахмедди ва Халиддихьинди мюгьталди лигуру. - Рюгьнинди вуйи аьжал фу ву?

- Аллагьди адмийиз, эгер гьадму йимиш гьипиш, саб шак адарди, “аьжалиинди йиклидива” гьапну, - жаваб туву Халидди.

- Аллагь гьарган гьякъ, Чан Гаф тамам аплур вуйивализ лигну инсаниятдин аьжал алабхьуру ва гьадму йигьанмина гьарсар кас ухди-къанди аьжалихьди гьуркьну ккунду. Дидихьна Теперь они сидят тихо и молча. Адмийи чавра гунагь ляхнар гьапиш, думу рюгьниндира йиклуру.

- Му фици шулу? - гьєрхру Ахмедди.

- Гунагъ гъапган адми женнетдиан утлурккнун, - клуру Халидди. - Думу Аллагъди Чахъан гьутлурккнун ва женнетдиъ дарди яшамиш хъуз мажбур шулу. Адми гирами Аллагъдихъан ярхла хъувал, рюгъниинди гъакли гъисаб ву. Гъаци вуйиган, гунагъвалина члурували ктарди, Аллагъдихъан ухъу жара аплуз сарун сабдихъанра шулдар. Иллагъки, гунагъвалилантина адмийихъан Аллагъдихъди лап багахъ аьлакъйир ади яшамиш хъуз шулдар. Аллагъ марццир ва гирамир вуди хъпаз дилигну, Дугъан гунагъвалихъди гъич саб аьлакъара адар. Ва гъаддиз ухъуз, Уьрхрур (*Монаджи*) чарасуз лазим ву. Ахмед, уву хъугърава аьхир, вари яв гунгъар диклурайибдихъ?

Ахмедди циб гъалабулугъ кабхъну гъапи:

- гъарсар адмийихъди хъайи кьюр малайикди дурар диклурайиб узуз аьгъязуз.

- Аллагъдиз ухъкан вариб аьгъя: - давам гъаплу Халидци, - гъарсаб ужуб ляхин ва харжи тлул, гъарсаб гаф, гъасаб хиял, гъарсаб ният (*нейя*). Гъаму вари Аллагъдихъ дибиклна. Гъиямат йигъан (*йом аль-хисаб*) яв гъаплу ляхнариз фици кьимат дивруш аьгъяйвуз?

- Ваъ, анжагъ Аллагъдизтлан аьгъдар, - явашди гъапи Ахмедди.

- Аллагъдиз уву ккунду, Ахмед. Аллагъдин Агълижди, Исайи, Мар'ямдин Бали ихъ гунгъар Чаина гъадагъуб кьваин аплин ва кьваин гъибт. Варибдилан хил алдабгъна, - гъапи архаинди Халидди. Ахмедди сацциб фикир гъаплу ва хъасин гъапи:

- Эгер Месигъ гъадмукъан лазим вуш, дици вуйиган, Адамдизна Евайиз дугъкан гъаз гъеебхъундар?

- Хъугъдина-хъа уву узухъ, эгер узу дурариз Месигъдикан гъеебхъну гъапиш? - клуру Халидди.

- Ваъ, думу гъич зат хъуз мумкин дар, - клуру яманди Ахмедди.

- Аллагъдиз адми ккунду ва дугъахъди улхуз ккунду, - гъапи Халидди. - Магъа гъаддиз Дугъу дюн'я ккебгъумитлан Месигъдикан гъапнийи. Адамдихъдина Евайихъди гъабхъи гъадму вари аьхирзамандиь дурариз, адмийин зиин гъюкум гъибису, иблисдин гъюкум терг аплур, йигъарикан сад успагъи йигъан гъиди клури гаф тувнийи. Дугъкан Аллагъди иблисдиз гъапнийи, хъа Адамдизна Евайиз гъаци клури гъебхънийи:

“Явна дишагълийин арайиь, явна дугъан тумран арайиь душманвал тлапдизиячв; дугъу яв клулиз йивиди, хъа уву дугъан швякъръаь галам утдива”. (3)

Гирами китабдиинди баяриз ччвур чпин адшарин ччвурнахъди клуру - Авраамдин бай, Якъубдин бай ва гъаци гъадушвхъантинара, хъа мушваь “дишагълийин тумракан” дибиклна. Йигъарикан сад йигъан сар фуж-вуш, адаш Хътрур, анжагъ дишагълийин байтлан Дарур гъиди. Гъадму Бали, гъеле иблисди Думу йиклуз ккунди “швякъръаь” галам утпрушра, адмийин али дидин гъюкум терг аплиди. Инсаниятдин гунгъар Чаина гъадагъну Учв гъурбан гъахъиган, Исайиин, Мар'ямдин Бал'ин вуйи-вуйиси му вари улубкъну.

- Аьжаб ужуйи ву, - клуру Ахмедди. - Аллагъди жилиин, гъеле садпи адмийириз Месигъдикан аьгъювалар улупуб аьлааматна-нубсиб гъядиса ву. Мици вуйивали сабансана, Месигъ Гирами китабдиь дугъриданра клулин мяна вуйиб тасдикъ аплураки, Халид, уву узуз ихъ хъарим гюрюш хъайиз фикир аплуз гизаф хураг тувунва.

- *Аль-саламо алейкум.*

- *Алейкум аль-салам.*

Авраамдин бай

- Уву Аль-Инжиликан фу фикир аплураш, узуз аьгью дубхьну ккувдийзуз. Думу узуз гизаф маракьлу вузуз, - клуру Халидди.

- Му дугьриданра варитлан юклев бисру Китаб ву, - квантан жаваб тувру Ахмедди. - Мегьел, гьамдиз ухшар айибсибкьана китаб зат гьурхундайза, ва гьаци Месигьдин зурба вуйи аьламатарикан урхуз бегьем маракьлу вуйи, хьа, Дугьан, дагьдиин улупу аьгьюваларии аьжайибвалин клан-клул адар. Душваь фукьан ачухьди ва дериндиан аьгьювалар улупнадарин! Дугьу аьдати фикир аплувалар “клан-завар” гьаплну, мисалназ Дугьу: ичв душмнар ккун аплинай ва учвухь хьергнаидарихьан ккарагай, клуруган. Дугьу улупу аьгьюваларихь тевиған, гьудган аплуб зат мидарди жараб ву. Му Китабди узуз ижмишнаан эсер гьаплуб, жвуван клул'ин дибисну ккунду, аммаки аьгьюваларихьди цийи суалара арайиз гьафниз.

- Агьа, му маракьлу ву, - клуру аьлхьюб кади Халидди. - Гьач, яв улихь дугьубжвнайи сабли суалнахьан хьюгьдихьа.

- Увуз рягьят вуйиганси ибшри, - гьапи Ахмедди. - Дици вуйиган, Ужувлан Хабар Авраамдин кьаблиланмина ккебгьну Давуддилантина Месигьдихьнакьан гьаз ккебгьра?

Дахьикьайин арайиь фикир даплну, Халидди клуру:

- Кваин илминив, ухьу ухди гьапнийхьа аьхир, Гирами китаб - му вари сабди вуйи, саб мяна айиб ву, клури?

- Ав, йиз кьваин илмийиз, - гьапи Ахмедди.

-Думу фу мяна вуйи?

- Месигь - клуру Ахмедди.

- Яв суалназ вуйи жаваб гьаму мянайихвди аьлакьа айиб ву, - гьапи Халидди. - Пайгьамбрарин кетлякьру гафариинди, Месигь Авраавдин бай ва Давуддин бай духьну ккунду.

Ахмедди чаз нишвтан гьапибдиин циб вахтнаъ фикир дапну, аьхирки гьапи:

- Му гизаф маракьлуди ву, гьадму кетлякьру гафарикан сацибсана узуз артухьдиси пуз хьибдайвухьан?

Сациб хьугьужвну Халиддм ккебгьу:

- Саб фици-вуш, 4000 йис мидиз улихьна, Аллагь Авраамдихьна илткьлуру. Гьамус дугьаз Аллагьдин дуст клура (*халил Аллах*). Авраамдиз (сабан, думугал дугьаз Аврам клуйи) Аллагьди саб гаф тувру. Дугьу Авраамдиз гьапибди вари инсаниятдиз зурба вуйи ляхнар дапну ккундийи. Мусайин Хьуб Китабдиъ ухьу урхурхьа:

“Агьайи Авраамдиз гьапну: яв ругарилан. улдучлвну, яв тухмихьан гьудучлвну, яв адашдин хул’ан удучлвну, Узу увуз улупру жилариина гьарах. Ва Узу увлантина зурба вуйи халкь артмиш апидиза, ва уву ужувлиинди дерккдиза, ва яв ччвур запдиза; ва уву ужувалин аднаъ хьидива. Яв тереф уьбхрудариз ужувлар апидиза, увуз члуру гафар клу-рудариина агь алапидиза ва увлантина дюн’яйин вари меллетариз уж’вал бихьиди”. (1)

Гьеле Авраам ухдихьанмина хпир духнайир вушра, Аллагьди, фужкля бицир хьтру адмийиз дих гьапну. Аллагьди, дугьаз жил тувуз, гьадгьуланмина зурба вуйи халкь арайиз хуз, гаф тувну. Дугьан ччвур зурба ва машгьур хьибди гьапну. Гьаму Чав гьапи гафар Аллагьди вари дишди тамам гьапшу, хьа думу гафарикан варитан аьламатнандар ккудуклрударнурар ву - иллагьки, Агьа Аллагьди Авраамдиланмина дюн’яйин вари адмийириз уж’вал дебккдиза, гьапну. Дугьан гьаму ужувлаъ, Месигь гьауз гаф тувнайивал а. Гьаци вуйиган, Месигь Авраамдин бай духьну ккунду, ва Гьадгьулантина Аллагьди вари дюн’яйилан хил алдабгьиди.

- Хъа увуз, гъаму гаф тувнайивал Месигъдихъна, даршиш саршлихъна-вуш жарарихъна вуйин, наънан аьгъявуз? - пну гьерху Ахмедди.

- Хъубиб Китабар урхруган, гъадихъантина думу ачухъди аьгъю шула, - клуру Халидди. - Сациб вахтналан Авраамдиз кьюр бай шулу, сар-дугъан хпир Сарайикан, Исакъ клурур, ва сарсана - Сарайин гъараваш дишагъли Агарь (*Хаджар*) клурурикан дугъан ччвурра Измаил (*Ишмаэль*) шулу. Аммаки Аллагъди, гъеле Измаилдизра уж'вал дебккнущра, Дугъу чан бегъем ачухъди Авраамдиз Исакъ хъайиз улихъна, Месигъ Исакъдилантина хъиди клури гаф тувнийи. Аллагъди гъапнийи:

“Иллагъки яв шив Сарраин увуз бай апиди, ва уву дугъ'ин Исакъ клуру ччвур иливидива; ва йиз йикърар гъадгъахъди гъаргандин йикърарди дерккдиза, ва дугъан къяляхъ гъадгъан насларизра. Измаиликанра Узу увуз клураза: магъа Узу дугъаз уж'вал дебкедиза, думу аьхю апидиза ва бегъем - бегъем артмиш апидиза думу; дугълантина йицикьюр ханар-бегар арайиз гъиди; ва Узу дугълантина зурба вуйи халкъ арайиз хибдиза. Хъа йиз йикърар Узу Исакъдихъди йиртлидиза...” (2)

- Ав, Аллагъди уж'вал дебкку Измаил, ич, аьрабарин адаш гъахъунчуз, - клуру Ахмедди. - Хъа учуз, мусальмнариз, Исакъдин тумралантина Аллагъди гизаф вакилар ва пайгъамбрар гъауб аьгъячуз.

Халидди давам алуру:

- Исакъдиз кьюр бай шулу - Исав ва *Якъуб*. Аллагъди, гаф тувнайиганси, Месигъ Якъубдин насларилан гъиди гъапну. Нивклуъди Аллагъ Учв Якъубдиз ачмиш шулу ва клуру:

“Узу Агъа, Авраамдин Аллагъ, яв адаш Исакъдин Аллагъ вуза. Уву дахънайи жил Узу увуз ва яв наслариз тувдиза. Яв наслар, жилин гъумкъан хъиди; гъюлерихънакъан гъачларккидива - ригъ гъудубчлврушвахъиндира, кафарихъиндира ва йигъандин гъацл къяларизкъан; увлантина ва яв тумралантина дюн’яйин вари миллетариз уж’вал хъибди”. (3)

- Пагъ, фу аьлаамат дарин! Аллагъди Якъубдиз Чан йикърар клуруган, гизаф йишвариъ гъярф - гъярфди сифте Авраамдиз гаф тувиганси текрар гъапнуда, - клуру Ахмедди.

- Насларилантина наслариина гъягъюрайи му йикърарнан гафар ми-мидар гъаддиз сабсдар ву, - клуру Халидди. - Магъа, Ахмед, увуз рябкъюрайиси, иллагъки Якъубдин насларилантина Аллагъдиз, дюн’яйин вари халкъариз уж’вал дебккуз ккун гъабхъну.

- Ав, гъамус узуз, Месигъ хъана Гирами китабдин клулин мяна вуди гъузрайибдин, аьгъю шулайиси вузуз, - гъапи Ахмедди инчл ккади.

- Дугъридан, - пну Халид рази гъаши - Магъа гъаддиз Йзраилин (Якъубдиз Израил клуру ччвур Аллагъди тувну; *бани Израиль*) веледарин арайиъ гизаф тухум-терефар гъахъну. Мушваъ саб суал арайиз гъюра: месигъ фунуб хизандиан ясана тухмиан удучлвруш, Аллагъди ачмиш гъапнлийинхъа? Аллагъди Давуд ктагъуру ва гъадгъахъди йикърар йиртлур. Пайгъамбарин кетлякъру гизаф гафариъ Аллагъди Месигъ Давудрин тухмиан хъиди клури ачухъ аплур. Давуддин къяляхъ къюдварж йисалан яшамиш гъаши Ишая пайгъамбри Иессейин тухум алдабтнайи гъарихъ тевнийи. Гаф ккимишра, Дувуддин адашдиз Иессей клуйи. Гъаму хизандиан Агъайин Рюгъ алабхъру Кас арайиз гъиди гъапнийи Ишаяйи. Дугъу, дюн’яйиз гъякъди суд аплувал хибди, Дугъу, женнетдиз барабар Паччагълугъ арайиз хибди, ва гъадму Паччагълугъдиъ варидариз Агъа аьгъяди хъиди. Ишаяйи биклур:

«Иессейин ччивралан члєъ гъедебгиди , дугъан ччивралан циркил артмиш хъибди; ва Гъадгъуин Агъайин Рюгъ гъубзди... Дугъу касибар чпин гъякъвалариинди дивандиз хиди, му дюн'яйин аьзабарикк ккуркъдарин ляхнар гъякъвалиинди гъял апиди... Гъадму йигъан гъамци хъибди: вари халкъариз пайдагъси шлу Иессейин ччиврахъна Аллагъсузар илтїкїди - ва дугъан архаинди гъузувал адлувал хъибди». (4)

- Узу дишди гъавриъ ахънуш гъамус лигидихъа, - кїуру Ахмедди. - Гъаци вуйган, Аллагъди Месигъ Авраамдин, Исакъдин, Якъубдин ва Давуддин насларикал хъиди кїури ачухъ гъапїну.

- Диширияв! - яркъуди инчї ккади кїуру Халидди. - Ухъу Ужувлан Хабар урхруган, кетїякъру гафариъ кїурайиси Месигъ бабкан гъахъивал гъаддиъ рябкъюз шулхъухъан. Магъа гъапдиз, Месигъ Авраамдин ва Давудрин бай ву кїури улупурайи Ужувлан Хабар дурарин къаблилан ккергъну дибикїна.

- Гирами китабдин асас мяна, сабансана тасдикъ гъапїганси - му Иса, Мар' ямдин Бай ву, - кїуру Ахмедди. - Саки уву гъавриъ ахърубдин йиз саб шакра адариз, хъана гизаф къадар читин суалар гъузнайиз, хъа дурар сабан, ухъу хъа ражари чиб-чпихъ гъуркъайиз гъитдихъа.

- *Аль-саламо алекум.*

- *Алейкум аль-салам.*

Сар Аллагъ

- Гъам ражари фу рябкъюрайвуз? - гьерху Ахмедди шубуб тлуб дазаргну.

- Саб хилин шубуб тлуб рябкъюрайиз, - клуру Халидди аьлхъюб кади, фицики Ахмедди фу фикир аплурайиш дугъаз аьгъяйи.

- Халид, - давам аплуру Ахмедди, - уву Аллагъ сар, даршиш шубур ву клури гъисаб аплурана?

- Мумкин ву, узу фици хъугъраш, уву аьхиризкъан гъавриь адрахъубра,- жаваб туву Халидди, - аммаки уву гъавриь йихъ, узу, завар-жилар халкъ гъаплу, вари удубкъру, вари аьгъю, варишвариь айи сар Аллагъдихъ хъугъраза. Йиз хъугъвал Гирами китабдин бинайиин алиб увуз аьгъявуз, хъа душваь Аллагъ сар ву клури улупура. Гъаму гъякъикъатвал дидин гизаф йишвариь дибикна.

- Хъа Аллагъ сабишв'инди шубурдира ва сардира (сатландира) хъуз мумкин дар, - клури Ахмед чан гафналан улдудучлвди зазси дугъужвурву ва хъана шубуб тлуб заьну клуру:

- $1+1+1=3$, хъа саб ваь.

- Хъа уву швнур Ахмедар ашул клури фикир аплурава, сар дарш къюр? - гьерхру Халидди.

- Икибаштлан, сар, - клуру Ахмедди.

- Аллагъди уву беден хъади ва рюгъ алди халкъ дапнаву, - гъапи Халидди. - Яв беден - му Ахмед дарин?

- Икибаштлан, - жаваб т уву Ахмедди.

- Хъа яв рюгъ - мура Ахмед дарин? - гьерхру Халидди.

- Хъа ав, - клуру Ахмедди, Халидди наанди илтлибклураш гъавриь ахъну.

Халидди давам аплуру:

- Аллагъ шубридра сар хъуб гъаз мумкин дар, гъеле ухъу гъарсар, сардиъ къюр тлаъну халкъ дапнадарин?

Дакъикъайин арайиъ ккебехъну Халидди давам аплуру:

- Гъисаб аплархъа; Аллагъ, ктудубтлу сабди вуйи сар фуж-вуш ву клури, - Учв шубуриинди улупрур, гъаз гъапиш швнуб шулу |x|x|?

- Саб, - явашди гъапи Ахмедди, - хъа, Мар'ямдин Бай, Иса - му анжагъ инсантан дар аъхир, Аллагъдин Бай дарки, - пну Ахмед Халиддихъинди дикъатниинди лигуру. - Уву фици гъисаб аплурава, Месигъ - му Аллагъдин Бай вуйин?

- Хъа узу фици гъисаб аплура клури фикир аплурава, Ахмед - пну гъерхру Халидди.

- Узуз гъубкѳну аьгъдарзуз, - жаваб туву Ахмедди. - Аммаки узу фикир аплураза: уву, хъирснайи риш Мар'ямдихъди Аллагъдин ляхин гъабхъну ва дурариз бай гъахъну клури, хъугънашул дупну.

- *Астафури Аллах!* (Хил алдабгъ, Аллагъ), - пну гъарайниинди гъапи Халидди. - Узу гъич зат дици гъисаб аплурадарза, я, Месигъдихъди гъарайидарикан гъич саркъан, гъаци гъисаб аплури хъугънайир аьгъдар зуз.

Ахмед яманди мюгътал шулу ва гъерхру:

- Дици вуш, уву фтихъ хъугърава?

- Узу, Аллагъ гъарганур вуйибдихъ хъугъраза; фукла-мукла халкъ аплайизра Думу гъарган айивалихъ, - гъапи Халидди. - Ужувлан Хабарну Месигъ фуж-вуш ктибтурайиган, Думу дюн'йиз бабкан гъахъихъанмина ккебгърадар ваъ, Ужувлан Хабар, Аллагъди вари дюн'я халкъ аплайиз улихъна, ккебгъра. Душваъ дибикѳна:

“Сифте Гаф айи, ва Гаф, Аллагъдихъ хъайи ва Гаф Аллагъ вуйи. Думу сифте Аллагъдихъ хъайи. Вари Гъадгъуланмина яратмиш гъабхъну ва Думу дарди, арайиз дуфнайибдик фуклара арайиз гъафундар. Гъадгъаъ уьмур а...” (1)

Аллагъди дюн'я Гафниинди халкъ гъапѳну, му гъякъ дарин?

- Ав, му гъякъ ву. Аллагъди гъапну: ав ибшри! Ва гъабхъну (кун фа якун), - гъапи Ахмедди.

- Гъаци вуйнган, Аллагъди вари дюн'я Чан Гафниинди арайиз гъабхну, кӀуру Халидди, - Аллагъдихъан гъафи гъадму Гаф Аллагъдин пай ву, Аллагъдин къувватну Думу ацӀру, ва гъадму Гаф фунуб йишвахъинди гъапӀишра гъадушвахъ гъар жюре кӀалбарьди уьмур арайиз гъюру.

- Ав, узу рази вуза, хъа гъякъикъат мяна : “Гаф Аллагъ вуйи” кӀурайидарин фу ву? - гъерхру Ахмедди.

- Эгер узу, мисалназ, суддиъ шагъидвал аплурайир вуйиш, узу йиз гафарихъан жара аплуз даршлийи, - кӀуру Халидди. -Йиз гафари узу, узу вуйиб улупура ва думу гафар йиз гъацӀ пай вуди хъидийи. Ухъу гъамшваъ деънайиган ва гафар аплурайиган, ихъ гафар ихъ паяр вуяхъ, ва гъаци вуйиган ухъу, ихъ гафариинди фужар вуш улупурахъу. Аллагъди вари дюн'я халкъ гъапӀиган, Дугъу гъапи Гаф Чахъди саб вуйи. Увхъаи Аллагъ Чан гафарихъан жара аплуз шулдарвухъан. Думу Аллагъдин Чахъди саб вуйи гъаргандин Гаф ву ва Аллагъдин вари хасиятар ади Гаф Исайиъди, Мар'ямдин Балииъди гъабхъну, дибикӀнайиганси:

“Гаф инсандиз илтӀикӀуру ва ухъухъди яшамиш шулу. Ухъуз Дугъан Аллагъвалин зурбавал ва къувват гъябкъюнхъуз, масанвали ва гъякъвали ацӀнайидар - дугъаз дурар, Адашдихъ хъайи сар Бай вуди хъпаз гъурукъну”. (2)

Халидди давам гъапӀу:

- Аллагъди вари Чакан гъапиб, Дугъан вари хасиятр Аллагъди Месигъдиъди улупну.

- Аллагъ гирамир ву. Адмийириз, Месигъдиз фици гирамирди гъяркънуш, дурариз Месигъдиъ Аллагъвалин гирамивал гъябкънийи.

- Аллагъ масанвал ву. Адмийириз, Месигъдиз фици инсанар масанди вуди гъяркънуш, дурариз Дугъаъ Аллагъвалин масанвал гъябкъну.

- Вари кьудрат ва гьюкум Аллагьдихь хьа. Адмийириз Месигь штулантина гьари, гужли миклариз амур аплури ва дурар дерккри, уьл артмиш аплури, курдар сагь аплури, гьийихдар чливи аплури гьяркьиган дурариз, Аллагьдин гьюкум, кьудрат ва ад Месигьдиьди гьяркьнийи.

- Хьа фици Аллагьдихьан, Учв анжагь сар адмийиьтлан даруган варишвариьра хьуз шуйи? - Ахмед мегьел гьавриь ахьнадайи. - Сабан учв Месигьдиь имиди Аллагьди вари дюн'йийин ахьювал гьабхувал гьибтнийин дарш?

- Ахмед, - клуру Халидди, - мисалназ гьамци фикир аплуз шгулвухьан: ухьу ккудудубкьру гьюлиь ади ибшри; ухьу истикан убсну шид адабцурхьа. Эгер ухьу штун анализ гьаплиш, гьюлиь амибдинна истикниь айибдин сабстар резульатар хьиди. Месигьдихьдира гьаци ву. Гьаргандин вари удубкьру Аллагь варишвариь а, ва гьадму сяьт Думу Учв, Чан гьадму хасиятарииндина гьаму гьюкумдиинди Месигьдианмина адмийиригьна гьафну. Саки Аллагьди Учв Месигьдиьди улупбиинди Чан удукьрувалар кьит гьаплундар. Думу гьамусра зат ккудудукьрубкьан ву.

- Фици вушра, Аллагьдихьан Учв адмийиьди улупуз шлуб дар, - клуру Ахмедди.

- Ухьхьан Аллагьдиз фици гьадагьа дебккуз шул? - Клури гьерхру Ха-лидди. - фици ухьхьан вари удукьруваликан пуз шулу, эгер ухьу "шлуб дар" клури гьашиш? Дугьхьан вари аплуз шулдарин дарш?

- Ав, икибаштлан, Дугьхьан вари шулу, - пну жаваб тувру Ахмедди. -Амма узхьан, Думу учв адмийиьди гьафибдихь хьугьуз шулдарзухьан.

- Ибшри, му месела вуди ухьуз гьубзрайибдиин ухьу рази вухьа, хьа Аллагьдиз му читин месела дар, фидики Дугьхьан Чаз ккуниб фу вушра аплуз шулу, - гьапи Халидди. - Эгер увуз мидкан ухди агьдайиш, хьа гьамдикан фу кларва, эгер увуз, Аллагьди Учв убгурайи рукнаьди Мусайиз ачухь духьну, дугьахьди гафар апьбакан, гьеебхьиш?

Ахмедди сациб фикир аплуру ва чан фикрариин аьлхьору - думу, Аллагьдиз Учв адмийиьди улупуб рукнаьди улупубтлан читин дарувалин, гьавриь ахьру.

Халидди давам аплуру:

- Ахмед, “Аллагъдин гаф” ва “Аллагъдин Рюгъ” дугъридан шлиз клураш сацлиб фикир аплин. Гъеле Аллагъдин Рюгъра Аллагъдихъди Сар ву. Мар’ямдиина Аллагъдин Рюгъ гъюб ухъуз аьгъяхъуз. Гъаци дугъак бицир киршу ва Месигъ гъаплну, дугъаз маламик Жабраили гъаписи:

“Аллагъдин рюгъ увуъ учлвди ва Варитланзаанури уву Чан къувватнакк ккаъди, гъаддиз бабкан шулайи Гирамириз Аллагъдин Бай пиди”. (3)

Суал гъамдиъ а; гъамциб саягъниинди дюн’яйиз Гъафир фуж ву?

Ахмед, гъамус гъамци гъисаб аплин, мисалназ, Месигъдин вахтари уву духтир вува ва Дугъан бабкан хъувалин гъякънаан уву шагъиднама абцлну ккунду. Фици биклуйва душваъ? Фициб ччвур биклуйва?

- Йиз хиялиан узу “Иса, Мар’ямдин Бай” биклуйза, - гъапи Ахмедди.

- Хъа дадайин ччвур? - гъерхру Халидди.

- Дадайин ччвурра, Риш Мар’ям биклуйза, - гъапи Ахмедди.

- Аьхирки, гъамус ухъкан ккундайиб адашдин ччвур биклуб ву, -гъапи инчл кади Халидди.

- Хъа Дугъаз адаш адар, аьхир - клури Ахмед хъана аьхюди аьлхъюру.

- Ухъхъан, икибаштлан, му графайиъ цлар дивнура гъибтуз шуйхъухъан, фицики Дугъаз дугъридан жилин адаш адар, - гъапи Халидди. - Ясана жвуву-жвувхъан гъерхуз шулхъухъан, дици вуш Думу наънан гъахъну? Чаз Аллагъдин Гаф , Аллагъдин Рюгъ клурайир фици гъахъну? Аьршариан Гъафир, Думу дугъридан фуж ву? Дугъу Чав клура:

“Аршариан дуфну му дюн’яйиз уьмур бахиш Гъаплур Аллагъдин уьл ву. Узувуза уьмур тувру уьл, узухъна гъюруриз гаш хъибдар ва Узухъ хъугърур гъич зат уркъидар”. (4)

“Узу вуза аьршариан гъафи чливи уьл. Думу уьл ип1рур, зат ккудудубк1рубкьан яшатлиш хьиди. Узу туврайи уьл - му Йиз беден вуйиз. Узу думу дюн'яйин уьмурихь тувраза”.
(5)

Ахмед, Думу, Чан жан инсаниятдихъанди фида аплуз гъафну. Шли аьдати уьл ип1ураш, гъадгъу чан гъаму уьмур ва жан хьап1ра. Шли аьршариан гъафи Аллагъдин уьл ип1ураш, гъадгъаз рюгъниинди вуйи уьмур ва гьаргандин уьмур шула. Фуж Месигъдихь хьугъраш ва Гъадгъуси уьмур хьап1раш, гъадгъаз айтлан вуйи гаш'вал ва кьурагъвал – Аллагъдихь кьурагъвал ккебкру уьмур шула. Гъаци йиз узуз гъабхъунуз! Месигъ - му Аллагъдин иган ву, Ахмед, увуз.

- Узу сабан дидихъна гъязур духънадарза, - явашди жаваб гъаплу Ахмедди. - йиз клулиъ гизаф фикрар арагънайиз. Яв Аллагъдихь хьугънайивал, узу зат мидарди жараси вуклана клури гьисаб аплурайза, ва гъамус, читинди алабхъурушра, уву дугъридан Сар Аллагъдихь хьугънайибдин ва Аллагъ учв Месигъдиъди ачмиш хьувалин узур гъавриъ шулайиси азуз. Увуз аьгъавуз, узуз, йиз вари юк1в хьипну, Месигъ ккундузуз, саки йиз хъана, жавабар ккун аплру суалар гъузрайиз. Узу фикир аплураза, Халид, ухьу хъа ражари алахъиган дурарихъна кьяляхь хьтакидихъа клури.

- *Аль-саламо алейкум.*

- *Алейкум аль-салам.*

Аллагъ ва Адми

- Узу, ми-мидар, гъар вахтнаъ ихъ аьхиримжи гъахъи гафрикан фикир аплураза, - клуру Ахмедди. - Сифте уву, Иса, Мар'ямдин бай адми ву гъапнийва, хъасин Дугъаъди Аллагъ гъафну гъапнийва. Чан гъакъди Думу фуж ву? Учву дугъкан, Месигъ-дикан гъаци, Аллагъдин Бай ктауб шуладарин? Думу Учв Мар'ямдин Байтлан артухъ фужклара даршул белки?

- Увуз аьгъяйвуз, Ахмед, - ккебгъру Халидди, - думу суалназ жаваб гъаму хъибди - Аллагъдихвди хъайириз гъаму дюн'яйиинси гъатмунуб дюн'яйиъра гъаргандин уьмрихъна жюлег хъибди. Думу гъаци вуйиш "*ширк*" (фуж-вуш Аллагъдихъди дитлуб) хъибдийи, эгер ухъу адмийикан Аллагъ ктаънийиш. Саки Гирами китабди, Аллагъ Учв адмийиъди улупну клура, хъа гъатцидарихъ - адмийи чакан Аллагъ гъапну, клурадар. Месигъ адмиси бабкан гъахъибдин ухъу вари рази вухъа. Кетлякъру гафариинди, Думу Авраамдин бай, Давуддин бай, Мар'ямдин Бай ву. Месигъ бабкан хъайиз гизаф вахт ккимиди пайгъамбарарикди Аллагъди гъапи кетлякъру гафариъ, Аллагъди Учв Месигъдин клалбариъди ухъухъна гъидиза гъапну.

- Увуз гъапнавуз, Месигъ гъайиз улихъна вакилари ва пайгъамбарари Аллагъ Учв Гъадгъаъ ухъуз ачмиш хъиди клури улигъмиди хабар, дугъриданра дебккнупуз ккундануз дарш? - клури гъерхру гъах гъахъи Ахмедди.

- Вари Гирами китабдин биналу мяна Месигъ ву. Гъаддиз Аллагъди гъеле пайгъамбарариз Месигъдикан гъакъикъатди гъапну клури, дид'ин мюгътал хъуб хай дар! - гъапи Халидди.

- Эгер гъаци вуш, магъа улуп узуз, - ккун гъаплу Ахмедди. - Узуз Биклбариъ гъадму йишвар рякъюз гизаф юкв хъайиз..

Халидди саб дакьикъайикъан фикир гъаплу ва хъасин гъапи:

- Къялан гъисабаринди, 700 йис их девир кебгъайиз улихъна, яни 2700йис мидиз улихъна Аллагъди Михея памгъамбриланмина, Месигъ Вифлеем клуру шагъриъ бабкан хъиди гъапиган, Дугъу хъана, Гъадму бабкан шулайир, Учв бабкан хъайиз гъарган Айир ву клурира гъапнийи.

“Уву, Вифлеем - Ефрафа, циъб вуна-хъа Ягъудайин (тухмин) агъзраринди шагърарин арайиъ? Ув’ан удучъвиди Узуз Израилдин Гъюкумдар духъну Ккунир, ва, Дугъан арайиз дүфнайивал ккебгърухъанмина, гъаммишандин йигъарихъанмина ву”. (1)

Ужувлан Хабарнаъ дибикънайиси, Месигъ Вифлеемдиъ бабкан гъахъну:

“Галилей уълкейиъ айи Назарет шагъриан, ягъуди уълкейиъ айи, Давуд бабкан гъахъи, Вифлеем клуру шагъриз Юсуфра гъягъюру, фицики думу Давудкъавин тухмиан вуйи. Думу, чаз хъирснайи ва гъагъдиъ айи Мар’ямдихъди чпи диклуз душнайир вуйи. Дурар душваъ айиган, Мар’ямдин бицир шлу вахт улубкъуру, ва дугъу чан сарпи велед - Бай аплуру”. (2)

Суал гъамдиъ аки: Учв му дюн’йийи бабкан хъайиз, гъаргандихъанмина Айир, Думу фуъж ву? Дугъу, къвахъниди айи жугъдарихъди Ерусалимдиъ (*Аль-Кодс*) сюгъбат гъабхурайиган, Чав гъахъну:

“Ичв аба Авраам, Узу дюн’йийиз гъюру йигъ рябкъидиз пну, шадвали ацру. Дугъаз му йигъ гъябкъну ва шадра гъахъну.

- Яв сабан хъуцлур йискъан дубхънадарив, хъа Увуз Авраам гъяркъюнувуз?! - Жугъдари чигъар аплуз хъюгъю. Исайи жаваб туву:

- Валлагъ-биллагъ Авраам хъайизУзу Айир ва Вуйир вуза”. (3)

Ухъуз Авраам, къялан гъисабнийинди 4000 йис мидиз улихъна яшамиш шули гъахъиб абгъяхъуз.

- Дици вуш, Чав Месигъди, Учв бабкан хъайиз улихъна айир вуза клури тасдикъ гъапну, - клуру Ахмедди. - Амма, Аллагъ Учв Месигъдиъди гъидиза клури пайгъамбрарин дибиклу наан а?

- Дици, Гирами китабдин гизаф йишвариъ дибиклуна, - гъапи Халидди. - Ишая паигъамбри, Иса, Мар'ямдин Бай ахю гъахъи бици юрднаъ фуж арайиз гъюруш, Гъадгъукан гъапнийи. Дугъу, Аллагъдин мясляатниинди биналамиш дубхънайи, гъаргандин паччагълугъвал арайиз хибди, гъапнийи. Дидихъна, Думу Давуддин байра вуди, Гъадгъу гъадму паччагълугъвалиин гъарган ахювал гъабхиди. Дугъаз клури шлу гъар жюре ччвурариинди пайгъамбри Месигъ фуж вуш ктибтура:

“Фицики, ухъуз бицир бабкан хъиди, ухъуз Бай тувна; гъюкум гъабхувал Гъадгъуин ал, Дугъан ччвур: Успагъир, Насигъятчи, Ижми Аллагъ, Гъаргандин Адаш, Дюн'йин Паччагъ, хъибди. Давуддин тахтнийин ва чан паччагълугъдиъ Дугъан гъюкумдарвал ва мясляат зарб апбаъ ахир адар. Дугъу Давуд чан суддиинди ва гъякълувалиинди гъамусдихъантина гъаргандиз мюгъкам апиди.” (4)

Аллагъди шлиз-вушра тувру ччвурари, гъадму кас фуж ва фицир вуш ктибтурайибдикан ухъуз агъяхъуз. Гъаци вуйиган, фуж ву, Ахмед, Чаз Успагъир, Насигъятчи, Ижми Аллагъ, Гъаргандин Адаш, Дюн'йин Паччагъ, клурайир?

- Узуз узу Месигъдин гъякънаан, Думу бабкан хъайиз пайгъамбрари дибиклунайиси, гъамус гъавриъ ахърайиси гъибгъразуз, - клуру Ахмедди. - Аллагъди Чав арайиз гъабхи му дюн'йиз Думу Учв гъюру клури дугъриданра гъаддикан улхуб гъябгъюрайклан?

- Вафтизчи Ягъ'я Месигъдин вахтнаъ гъахъир ву, - гъапи Халидди. - Думу Аллагъди, Месигъ гъюрайи вахтна халкъ, гунгъа-риин швумал духъну Гъадгъахъ хъугъбан бадали, гъязур аплуз улихъди гъаънийи. Ягъ'яйихъан думу учв фуж вуш ва Аллагъди думу гъаз гъаънуш гъерхиган, дугъу, жаваб вуди, Ишая пайгъамбрин биклбарин 40-пи клулиъ айи гафар гъапнийи. Душваъ дибикна:

“Ичи чюлиъ чигънан сес атлагъиди: “Агъайи рякъ ккабалгай, ихъ Аллагъдин лицру рякъяр - жилгъйир дишдар аплинай. Гъарсаб гъяр ругди гъябцди, гъарсаб дагъна тепе ис хъибди, илтликрушвар диш хъиди, дюз дару рякъяр цалцлам хъиди. Агъайин ад гъибди ва гъарсариз уърхювал рябкъиди”. (5)

Ишайи ктибтурайибди зурба паччагъ гъюруб кваин аплура. Дугъаз ичи чюлиантина цийи, диш, дюз рякъ ккивну ккунду. Саки, ухъухъна гъюз ккайи Думу паччагъ фуж ву, Ахъмед?

- Ав пайгъамбри клурайиси, Думу Агъа, ихъ Аллагъ ву сарун, - клуру фикрарик кайи Ахмедди.

- Шикил хъана ачухъ хъибди, - клури давам гъаплну Халидди, - эгер ухъу гъадушвхъантинара гъадму Библияйин биклбарин гъурхиш. Душваъ дибикша:

“Бахтаварвалиъ айи Ерусалим, яв дих къувват хъади заплин! Заплин, гучл маплан; Ягъуда тухмин шагърариз йип: - Ич Аллагъ! Магъа, Агъа Аллагъ къудратнаъди ва Дугъан хилиъ гъюкум ади гъиди. Магъа, Дугъан пешкеш чахъди хъа ва Чаз рубкъруб Дугъан улнхъ хъа. Габниси Дугъу Чан лиж уьбхиди; агълижар хилариина гъадагъиди ва Чаи мухри-инди гъахиди ва ккудубзрудар хилихъди гъахиди”. (6)

Дугъриданра Месигъ, вари хъугърударин Габанси гъафну, Дугъу Чав Чан-Чакан гъаписи:

“Узу ужур габан вуза. Ужур Габни марччарихъан Чан жан дивру”. (7)

Гъан, Ахмед, пайгъамбрин гафариинди Габанси Гъюрур фуж ву клурава?

- Дугъу Агъа Аллагъдикан клурайибдин узу йиз клул'ин дибисну ккунду, - жаваб туву дериндиан пайгъамбрин гафарикан эсер гъабхьи Ахмедди.

Халидди давам аплуру:

- Гъамус увуз аъгъюганси ва гъавриъ айиси, Ахмед, Месигъдикан дупнайи кетлякъру гъаму вари гафар Мар'ямдин Бал'инди, Исайиинди тамам гъахъну. Месигъ бабкан хъайиз улихъна Жабраил малайик, вафтизчи Ягъ'яйин адаш духъну ккуни Закар'яйихъна гъафнийи.

Малайикди Закр'яйиз, бай хъидивуз ва гъадму бай фтин бадали гъахънуш, хабар дебкнийи. Жабратл малайикди гъапну:

“Думу бабкан гъахъи йигъхъанмина Аллагъдин Рюгънаъди ацнайир хъиди. Дугъу Израилин баяरिकан гизафдар Аллагъдихъинди илтликлиди Абйирин юквар веледарихъна илтликлбан бадали, мютлюгъ дарудар марци касарин фикрарихъ хъаъбан бадали ва Агъа гъяйиз халкъ гъязур аплбан бадали, думу Дугъан улихъди Ил'яйин рюгънаъди ва къудратнаъди гъягъюри хъиди”. (8)

Ужувлан Хабрин бинайиин адди, вафтизчи Ягъ'я Шлин улихъди гъафнийи, Ахмед? Думу фуж ву?

-Агъа, дурарин Аллагъ, - клуру Ахмедди.

-Вафтизчи Ягъ'я бабкан гъахъибси, - клуру Халидди, - Закар'яйи чан тазади бабкан духънайи балкан гъамцдар кетлякъру гафар гъапнийи:

“Хъа увуз, йиз бай, Первердигарин пайгъамбар пиди, фицики уву Агъайин улихъди, Дугъаз рякъяр ккабалгуз, Дугъу халкъ уърхрувалин ва адмийирин гунгъаридан хил алдабгъувалин гъякънаан халкъ гъаврикк ккауз, Аллагъдин зурба уж'вал ахсарин Нурси ухъ'ина дуфну, мучлушнаъ ва аъжалин дяхъникк деънайидариз акв тувуз, ихъ рякъяр мясляагътнийина хуз, гъидива”. (9)

Гъаци вуйиган, Ахмед, Ишая пайгъамбрин, Жабраил малайикди ва чан хусуси адаш Закар'яин гафариинди Ягъ'я Агъайин улихъ гъюруб, хъа дугъан къяляхъди Гъюрур - Думу Учв Аллагъ вуйивал рябкъюравуз.

- Ав, узу мидин, Месигъ гъафигаи вари дугъриданра тасдикъ гъабхъибдин гъавриъ аза ва гъаци вуйивал гъисаб аплураза, - кѳваантѳан гъапи Ахмедди.

- Думура дар гъа, вариб чан цѳаб-цѳабди улубкъну, - кѳуру Халидди. – Мар'ям кѳуру шуру Вифлеемдиъ, Давудкъарин шагъриъ, Месигъ бабкан гъахъиган, Агъайин малайикди, хутѳлариъ айи габнарихъна дуфну, дурариз гъапну:

“...Гучѳ мапѳанай: Узу учвуз, вари инсаниятдиз кайи зурба шадвалин хабар кѳуразачвуз: нишвтѳан Давудрин шагъриъ Уърхрур бабкан гъахъну. Думу Агъа Христос (Месигъ) ву”. (10)

Гъамцдар дюшюшари Месигъ - му учв Агъа Аллагъ вуйиб Ужувлан Хабарнаъ хъана ва хъана тасдикъ аплура мисал вуди сабсана гъадабгъухъа Дугъу гъапну:

“Узуна Адаш Сар вуча”. (11)

- Узуз Мар'ямдин Бай, Иса сифтейианмина гизаф ижмиди ккундийзуз ва гъюрмат уьбхюйза, - кѳуру Ахмедди. - Гъамус узхъан дугъридан Месигъ Фуж вуш ва Думу му дюн'яйиз бабкан гъаз гъахънуш, сабпиражари гъубкѳну рябкъюз гъабхъунзухъан. Узу увуз, Халид, узуз гъаму вари кѳибтури узухъди гъяйиф дарди вахт чѳур апѳбаз кѳваантѳан чухсагъул кѳураза.

- Ахмед, - кӀуру Халидди, - уву Месигъдихъ хъугъбиинди Аллагъди увуз, яв вари гунгъарилан хил алдабгъуз ва гъаргандин уьмриъ учӀвуз теклиф дивра. Чав аьжалиин гъалиб гъахъи Месигъди гъийихдар чӀиви аплури гъахъну. Дугъу гъапну:

“Узу вуза чӀиви хъувал ва уьмур; Узухъ хъугърур гъачишра чӀиви хъиди; гъарсар Узухъ хъугърур ва Узуъ яшамиш шлур аьсрариъ йикӀидар”. (12)

Ахмед, увуз Месигъдихъ хъугъбиинди Аллагъди теклиф диврайи багъиш къабул аплуз ккундийвуз?

- Ав, узуз, гъамсяаьтди Дугъу йиз кӀван урчӀарик кучрайиси гъибгъразуз, - кӀуру Ахмедди улариин нивгъар алди. - Узу Аллагъдин багъиш фици къабул аплуза?

-Му думукъан читин дар, - кӀуру Халидди. - фицира Аллагъдиз увкан вари аьгъя аьхир. Месигъ увхъанди гъурбан гъахъивалиланмина хил алдабгъувал къабул аплӀин. Аллагъ Чан Рюгъниинди яв уьмриъ учӀвбаз, Месигъдихъ хъахъну, Гъадгъан ученик хълан бадали увуз лазим къувват тувбаз ккараг. Месигъдин ччвурнахъ гъацибтӀалабниинди ккараг. Думу, Чан гъурбанвалиинди явна Адаш Аллагъдин ара сатӀи Аплрур гъахъну. Уву гъациб саягъниинди Месигъ Аллагъдихъан вуйи багъишси къабул гъапӀиган, увуъ саб аьлаамат арайиз гъибди. Гирами китабди уву заълан бабкан шлуваликан улупура. Уву Аллагъдихъан цӀийи уьмур къабул аплӀидива ва Месигъдиантина, Гъадгъан кюмекниинди Аллагъдихъди яв хусуси цийи аьлакъйир дерккдива. Аллагъ яв Адаш хъиди, хъа уву - Дугъан бай. Ужувлан Хабарнаъ Месигъ къабул гъапӀдарикан дибикӀа:

“Дугъахъ хъугъну Думу къабул гъапӀдариз Аллагъдин веледар хъуз гъюкум тувна”. (13)

Дурар Аллагъдиз ккарагиган, Халиддина Ахмеди сатлиди
Агъайиз чухсагъул гъапи. Хъасин, иштагълу инчI кади Халидди
кIуру:

- Ужувлаз ич хизандиз буюр! Гъамус ухъу, Месигъдилантина
Аллагъдин зурба вуйи хизандиъ гъардшар вухъа.

- Узу увуз баркаллагъ фици пици! - кIуру шадвали ацIнайи
Ахмедди.

- Аллагъдиз баркаллагъ йип, ва кIваинди гъибт - мици гъар
йигъан йип, - гъапи Халидди. - Месигъдихъ хъайи увусдар
жарадарихъдира аьлакъйир аг. Гъамус увхъан дугъриданра,
Месигъди чан ученикариз улупганси ккарагуз шулвухъан:

“Ич Адаш, аьшариъ Айир!

Ав, Яв ччвур аку ибшри.

Ав, Яв паччагълугъ гъюри, заваринси, ав, жилинра Яв
ният тамам ибшри. Гъи учуз лазим вуйи уъл ча, ва ич бур-
жарилан хил алдабгъ, гъаз гъапиш учуз буржлу вуйидари-
лан учура хил алдабгъурача. Учү ахтармиш'валариъ маан
ва учу писваларихъан уърх, фицики паччагълугъвал,
къудрат ва ад аьсрариз Яв ву. Амин”. (14)

Иливнайиб

Библияйиан цларар

Алагьдин агълиж

- (1) Рим. 6:23
- (2) Иоан. 1:29
- (3) Отк. 3:20

Аллагьдин гъурбан аплуб

- (1) 1 Тим. 2:5-6
- (2) Евр. 9:22
- (3) Ис. 53:4-7
- (4) Пс. 21:15-19
- (5) Марк. 10:45

Гунагъ

- (1) Быт. 2:16-17
- (2) Рим. 5:12
- (3) Быт. 3:15

Авраамдин бай

- (1) Быт. 12:1-3
- (2) Быт. 17:19-21
- (3) Быт. 28:13-14
- (4) Ис. 11:1-2, 4, 10

Сар Аллагъ

- (1) Иоан. 1:1-4
- (2) Иоан. 1:14
- (3) Лук. 1:35
- (4) Иоан. 6:33, 35
- (5) Иоан. 6:51

Аллагъ ва адми

- (1) Мих. 5:2
- (2) Лук. 2:4-7
- (3) Иоан. 8:56-58
- (4) Ис. 9:6-7
- (5) Ис. 40:3-5
- (6) Ис. 40:9-11
- (7) Иоан. 10:11
- (8) Лук. 1:15-17
- (9) Лук. 1:76-78
- (10) Лук. 2:10-11
- (11) Иоан. 10:30
- (12) Иоан. 11:25-26
- (13) Иоан. 1:12
- (14) Матф. 6:9-13